

**TASVIRIY SAN'ATDA MILLIY O'ZLIKNI IFODALASH VA ESTETIK
TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH**

Muallif: Xayrullayeva Munisa

Shahrisabz davlat pedagogika instituti, "San'atshunoslik" kafedrası, 2-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Xalilov Lenar Shevketovich

Shahrisabz davlat pedagogika instituti, "San'atshunoslik" kafedrası, katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san'atda milliy o'zlikni ifodalash va estetik tafakkurni rivojlantirish masalalari nazariy hamda metodik jihatdan yoritilgan. Maqolada o'zbek xalqining boy madaniy merosi, an'anaviy san'at namunalarining o'quv jarayonidagi ahamiyati hamda ularni o'rgatish orqali yosh avlodda estetik did, badiiy tafakkur va milliy o'zlikni anglash ko'nikmalarini shakllantirish yo'llari tahlil qilinadi. Tadqiqotda milliy qadriyatlarga asoslangan tasviriy san'at fani shaxsning ma'naviy barkamolligini rivojlantiruvchi, milliy o'zlikni anglashni chuqurlashtiruvchi va estetik idrokni boyituvchi vosita sifatida talqin etiladi.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at, milliy o'zlik, estetik tafakkur, badiiy tarbiya, milliy qadriyatlar, madaniy meros, ijodiy tafakkur, san'atshunoslik.

Abstract: This article explores the theoretical and methodological aspects of expressing national identity and developing aesthetic thinking in visual arts education. It analyzes the significance of Uzbekistan's rich cultural heritage and traditional art forms in shaping students' artistic perception, creative thinking, and sense of national identity. The research emphasizes that visual arts education based on national values serves as an important means of fostering spiritual maturity, enhancing aesthetic sensitivity, and deepening cultural self-awareness among learners. The integration of national artistic traditions into modern educational practice is considered as a vital factor in developing students' creative expression and aesthetic worldview.

Keywords: visual arts, national identity, aesthetic thinking, art education, national values, cultural heritage, creative development, aesthetic perception.

KIRISH

Tasviriy san'at inson tafakkurining eng nozik qatlamlarini ifodalovchi badiiy soha bo'lib, unda xalqning tarixiy xotirasi, madaniy ruhi va estetik qarashlari mujassamdir. Milliy o'zlikni san'at orqali anglash – bu shaxsning o'z xalqiga, madaniyatiga va tarixiga bo'lgan munosabatini badiiy ifoda vositalari orqali namoyon etish jarayonidir. O'zbek xalqining tasviriy san'atga bo'lgan qadimiy munosabati naqsh, miniatyura, amaliy bezak san'ati kabi an'anaviy shakllarda namoyon bo'lgan. Bugungi kunda bu meros zamonaviy o'quv jarayoniga uyg'unlashtirilib, o'quvchilarning estetik tafakkurini rivojlantirishda beqiyos imkoniyat yaratmoqda. O'zbekiston Respublikasida san'at ta'limi tizimi so'nggi yillarda milliy qadriyatlarga asoslangan yondashuvlar bilan boyimoqda. Prezident Sh. M. Mirziyoyevning PQ-3907-son qarorida yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish, ularni milliy madaniyat va san'at ruhida tarbiyalash ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Bu yondashuv

o'qituvchidan nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki san'atni milliy ruhda talqin eta olish salohiyatini ham talab etadi.

Adabiyotlar tahlili. Musinova A. S. o'z tadqiqotida milliy san'at turlari, xususan, to'qimachilik va zargarlik namunalarini o'qitish o'quvchilarda madaniy xotira va milliy o'zlikni shakllantirishning eng samarali vositalaridan biri ekanini ta'kidlaydi [2]. Uning fikricha, milliy badiiy merosni o'rganish o'quvchi ongida "go'zallikni xalq ruhi bilan his etish" ko'nikmasini hosil qiladi. Shuningdek, Naralieva Sh. va Khamroeva Kh. o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishda milliy qadriyatlarga asoslangan yondashuvning ahamiyatini ilmiy asosda isbotlagan [3]. Ularning tadqiqotlarida milliy san'at motivlari bilan boyitilgan darslar o'quvchilarda estetik tafakkur va badiiy idrokni uyg'otuvchi omil sifatida namoyon bo'ladi. Mamadaliyev M. M. milliy an'analar va san'atning axloqiy hamda estetik rivojlanishdagi o'rnini yoritarkan, san'atning tarbiyaviy kuchi xalq urf-odatlarida mujassam bo'lganini qayd etadi [4]. Rakhimov Sh.ning "An'anaviy san'at va zamonaviy dizayn uyg'unligi" mavzusidagi maqolasida esa milliy naqsh va bezaklarni zamonaviy kompozitsiyalarda qo'llash orqali estetik tafakkurni yangi bosqichga olib chiqish mumkinligi ko'rsatiladi [5]. Azizov R. esa milliy qadriyatlarning o'quvchilarda badiiy did, Vatanga muhabbat va ijodiy faollikni shakllantirishdagi ahamiyatini ta'kidlab, san'atni "ma'naviy uyg'onish vositasi" sifatida talqin qiladi [6].

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot nazariy va tahliliy yondashuvlar asosida olib borildi. Asosiy maqsad – tasviriy san'at ta'limida milliy o'zlikni ifodalash vositalarini aniqlash va bu jarayonning estetik tafakkurni rivojlantirishdagi o'rnini asoslashdan iborat. Tadqiqotda komparativ tahlil, pedagogik kuzatuv, estetik tahlil, tarixiy-madaniy yondashuv va badiiy-pedagogik tahlil metodlaridan foydalanildi. Maqolada O'zbekiston xalqining an'anaviy san'at namunalarini – naqsh, miniatyura, amaliy bezak, kashtachilik va zargarlik turlarini o'qitish tajribasi nazariy jihatdan tahlil qilindi. Shuningdek, o'qituvchi va talaba o'rtasida milliy qadriyatlarga asoslangan o'quv jarayoni estetik tarbiyaning muhim elementi sifatida ko'rib chiqildi. Tadqiqot davomida Musinova [2], Naralieva [3], Rakhimov [5] va Azizov [6]larning ilmiy qarashlari tahlil qilinib, ularning xulosalari o'zbek tasviriy san'at ta'limi amaliyoti bilan qiyoslab o'rganildi.

Tahlil va natijalar. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, milliy o'zlikni tasviriy san'at orqali ifodalash o'quvchining badiiy tafakkurini faollashtiradi, estetik didini shakllantiradi va ijodiy fikrlash jarayonini chuqurlashtiradi. O'quvchi san'at asarida milliy ruh, tarixiy xotira va madaniy qadriyatlarni his etish orqali o'zini xalq madaniyatining davomchisi sifatida anglay boshlaydi. Musinova [2] ta'kidlaganidek, milliy san'at namunalarini o'rganish o'quvchilarda "go'zallikni xalq ruhiyati orqali idrok etish" ko'nikmasini rivojlantiradi. Naralieva va Khamroeva [3]ning tadqiqotida milliy qadriyatlarga tayangan o'qitish talabalarida ijodiy tafakkur va estetik idrokni kuchaytiruvchi omil sifatida qayd etilgan. Rakhimov [5] esa an'anaviy san'atning zamonaviy dizayn bilan uyg'unlashuvi o'quvchida innovatsion fikrlashni shakllantirishi mumkinligini ko'rsatadi. Ushbu ilmiy qarashlar asosida olib borilgan tahlillar tasdiqlaydiki, milliylikni tasviriy san'at jarayoniga kiritish nafaqat estetik, balki psixologik va ma'naviy jihatdan ham o'quvchining ichki dunyosiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilar rang, shakl, naqsh va ramz orqali milliy ifodaning estetik mohiyatini anglay boshlaydilar, bu esa

ularning ijodiy mustaqilligini oshiradi va san'at asarini milliy g'oya bilan uyg'unlashtirishga yordam beradi.

Xulosa va takliflar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tasviriy san'atda milliy o'zlikni ifodalash o'quvchilarning estetik tafakkurini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Milliy san'at elementlari dars jarayoniga kiritilganda, o'quvchi o'z xalqining madaniyatini nafaqat o'rganadi, balki uni his etadi, idrok etadi va ijodiy tarzda qayta talqin qiladi. Milliy o'zlikni san'at orqali anglash o'quvchida badiiy idrok, estetik did va ijodiy mas'uliyatni shakllantiradi. Shu bois, tasviriy san'at o'qituvchilari dars jarayonida milliy san'at namunalaridan, xalq bezaklari, libos elementlari va ornamentlardan faol foydalanishlari lozim. Taklif sifatida, tasviriy san'at dasturlariga milliy san'at va merosga bag'ishlangan modullar kiritish, o'qituvchilar uchun milliy estetik merosni o'qitish metodikasini o'rgatuvchi maxsus kurslar tashkil etish hamda AKT asosida virtual muzey va 3D ko'rgazmalardan foydalanish tavsiya etiladi. Bunday yondashuv o'quvchilarning badiiy didini oshirish bilan birga, ularning milliy g'ururi, Vatanga sadoqati va ma'naviy barkamolligini mustahkamlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tasviriy san'at darslarida milliy o'zlikni ifodalash o'quvchilarning estetik tafakkurini, badiiy idrokini va ijodiy fikrlashini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Milliy san'at elementlarini o'quv jarayoniga kiritish yosh avlodda o'z xalqining madaniyatiga, an'analariga va estetik qadriyatlariga hurmat tuyg'usini shakllantiradi. Bunday yondashuv o'quvchiga nafaqat chizish texnikasini, balki san'at orqali milliy ruhni his etish va uni ifoda etish ko'nikmasini beradi. Tasviriy san'at ta'limida milliy qadriyatlarga asoslangan metodika o'quvchining estetik dunyoqarashini kengaytiradi, ma'naviy barkamolligini oshiradi hamda ijodiy tafakkurini faollashtiradi. Shu bois, san'at ta'limi jarayonida milliy meros va qadriyatlarga tayanish o'zlikni anglash, Vatanga sadoqat, go'zallikka intilish va ijodkorlik fazilatlarini tarbiyalovchi eng samarali yo'ldir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyev. Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish to'g'risida PQ-3907-son qaror.
2. Musinova A. S. Toreutic Art – As a National Value. // JournalNX – A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal. – 2020. – T. 6, №11. – B. 93-96.
3. Naralieva Sh., Khamroeva Kh., Ganiev S. The Role and Significance of National Values in Teaching Students to Creative Thinking. // BIO Web of Conferences. – 2023. – Vol. 65. – Article No. 10020.
4. Mamadaliyev M. M. The Role of Uzbek National Traditions in the Ethical and Aesthetic Development of Society. // Zien Journal of Social Sciences and Humanities. – 2025. – Vol. 42. – B. 5-6.
5. Rakhimov Sh. An'anaviy san'at va zamonaviy dizayn uyg'unligi. // Oriental Art and Culture Journal. – 2022. – №2(18). – B. 57-63.
6. Azizov R. Culture and Art is the Embodiment of National Values. // 6th International Conference on Research in Humanities, Applied Sciences and Education. – 2022.

7. Nailiyeva I. D. Basic National Values of the Uzbek People (Traditions, Customs and Rituals). // CyberLeninka. – 2024.

8. Zinatdinovich K. P., Ubbiniyazov M. A., Dawletbaev Z. Spiritual and Educational Sphere and National Values. // The Peerian Journal. – 2024. – Vol. 30. – B. 28-32.